

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

Психологічний супровід профорієнтації студентів-випускників

Студентки 2-го курсу П-2м групи
напряму підготовки «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»

Далекорій Я.І.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник Барчі Б.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	7
1.1. Теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми професійного становлення студентів ЗВО.....	7
1.2. Стадії процесу самовизначення особистості.....	18
1.3. Інноваційні засоби профорієнтації у ЗВО	30
Висновки до першого розділу.....	37
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗВО ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	39
2.1. Методична організація дослідження.....	39
2.2. Результати вивчення мотиваційної готовності педагогів до профорієнтаційної роботи.....	43
Висновки до другого розділу.....	59
РОЗДІЛ 3 ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	61
3.1. Методи профконсультації та активізації професійного самовизначення випускників.....	61
3.2. Психологічний супровід професійного самовизначення майбутніх фахівців.....	66
Висновки до третього розділу.....	76
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Теоретичною основою психологічного супроводу професійно-особистісного становлення є гуманістичний підхід та розвинутий на його ґрунті особистісно-орієнтований підхід, що розуміють розвиток як можливість особистості до вільного вибору шляхів професійного самовизначення та професійного становлення. Це означає, що максимальне самовиявлення у професійному плані можливе за умови звернення особистості до своїх індивідуальних особливостей. А для цього вона має пізнати себе та прагнути до самоактуалізації, вміти приймати рішення, здійснювати вільний вибір, бути відповідальним за свої дії. Для досягнення всього цього необхідно організувати психологічний супровід професійного навчання студентів на різних етапах навчання у ЗВО. Така необхідність також обумовлена і низкою інших проблем: відсутність діалогу між викладачами і студентами; недостатнє використання активних методів навчання; неоптимальні умови подальшого професійного самовизначення студентів.

Проблему мотивації професійного становлення особистості ретельно розроблено багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками у таких аспектах, як: положення теорії самодетермінації та внутрішньої мотивації (Е. Десі, Х. Хекхаузен), теорія самоефективності (А. Бандура), теорія самоактуалізації (А. Маслоу); загальні положення мотиваційних концепцій (О. Леонтьєв, М. Магомед-Емінов); концептуальні засади профорієнтації та професійного розвитку майбутнього фахівця (Н. Литвинова, В. Синявський, Б. Федоришин).

На сьогодні науковцями досліджені загальні основи побудови системи профорієнтації, зокрема в роботах А.П. Боровського, М.М. Захарова, Л.А. Йовайши, Є.А. Клімова, І.М. Назимова, Є.М. Павлютенкова, К.К. Платонова, П.М. Потапенка, А.Д. Сазонова, В.Ф. Сахарова, В.Д. Симоненка, Д.А. Сметаніна, М.К. Степанкова, Б.А. Федоришина, С. Фукуями, С.М. Чистякової, М.М. Чистякова, Г.В. Щокіна, В.В. Ярошенка та інших.

У низці досліджень розглянуто підготовку студентів до профорієнтаційної роботи в школі (В.В. Андарало, М.Т. Благінін, М.А. Весна, О.С. Бєлих, Г.П. Бондаренко, Л.І. Бондарчук, К.Ж. Жубаєв, С.Т. Золотухіна, Н.А. Ховрич, Н.Ш. Шадиєв, Л.М. Шмигірілова та ін).

Концепція психологічного супроводу як нова освітня технологія розроблена О. В. Казаковою й відповідно до неї супровід розглядається як системний комплексний метод психологічної (психолого-педагогічної, соціально-психологічної) підтримки і допомоги, що забезпечує створення умов для прийняття та реалізації суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різноманітних ситуаціях життєвого вибору [34].

А. Г. Маклаков дає таке визначення психологічного супроводу: це комплекс заходів соціально-психологічного вивчення та поглибленого психофізіологічного обстеження осіб, а також корекції їх функціонального стану в процесі навчання з метою підвищення ефективності учбової та професійної діяльності з урахуванням психофізіологічних якостей та особистісних властивостей [40].

Також ідея психологічного супроводу знайшла своє відображення і в працях М. Р. Битянової, І. В. Дубровиної, В. Г. Казанської, Т. Б. Карась, Л. М. Шипициної та ін.

Разом з тим, на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку, зокрема в умовах швидкоплинного розвитку технологій, проведення освітніх реформ, виникнення екстремальних ситуацій, особливу увагу науковців, працівників, органів управління професійною освітою, педагогічних працівників, привертає пошук шляхів заохочення особистості до навчання, оволодіння професією.

Тим не менш профорієнтація не є функціонуючою ланкою більшості ЗВО. І якщо ми не ставили собі за мету адміністративний контекст даного питання, ми намагалися визначити особистісний – у більшості питання мотивації та готовності до здійснення профорієнтаційної роботи у ЗВО. Це

необхідно у першу чергу для відповіді на запитання про необхідність здійснення супроводу даної діяльності загалом.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера особистості педагога.

Предмет дослідження – мотиваційна готовність педагогічних працівників до профорієнтаційної роботи.

Мета дослідження: вивчити мотиваційну готовність педагогів до психологічного супроводу профорієнтаційної роботи у ЗВО.

Згідно з метою дослідження були сформовані наступні **завдання:**

1. Теоретично дослідити проблему професійного становлення студентів ЗВО та інноваційні засоби профорієнтації.
2. Підібрати методичний інструментарій та вивчити мотиваційну готовність педагогів до профорієнтаційної роботи.
3. Підібрати програму психологічного супроводу професійного самовизначення майбутніх фахівців.

Методи дослідження. З метою визначення психологічних характеристик респондентів нами застосовано психодіагностичні методики, тести, опитувальники: методика конфігурації мотиваційних ліній поведінки особистості вчителя при здійсненні профорієнтаційної роботи Н. Литвинової, методика Ю. Орлова «Потреба у досягненнях», опитувальник для оцінки мотивації досягнення мети Т. Елерса.

База дослідження. У емпіричному дослідженні брали участь 30 осіб. Це - молоді викладачі педагогічного факультету Мукачівського державного університету, Мукачівського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу МДУ та випускники-магістри спеціальності «Початкова освіта».

Практичне значення полягає в тому, що фактичні матеріали, теоретичні положення та висновки дослідження можуть бути корисними для педагогічних працівників закладів вищої освіти у профорієнтаційній роботі, щодо розвитку мотивації професійного становлення майбутніх фахівців.

Публікації за час навчання.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури, який налічує 50 джерел; ілюстрована 7 таблицями. Основний зміст викладено на 80 сторінках тексту. Загальний обсяг – 85 сторінки.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнення результатів експериментального дослідження засвідчило, що мотиваційна готовність педагогів до профорієнтаційної роботи має відповідну структуру й проявляється шляхом співвідношення різних спонукань і складається з когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового компонентів. У той же час, як когнітивний, так і поведінковий компонент готовності виявляються на досить низькому рівні. Про це свідчить той факт, що майбутні педагоги мають фрагментарну уяву щодо усвідомлення соціальної важливості профорієнтації, її значення, цілей та завдань, про особистісні якості, необхідні для успішної діяльності в цьому напрямі, тобто немотивовані до здійснення цієї діяльності; не виявляють постійного прагнення до засвоєння прийомів і методів профорієнтаційної роботи, цілеспрямованого оволодіння ними, недостатньо проявляють потягу до самовдосконалення, творчої активності при досягненні кінцевої мети.

Водночас, мотиваційна готовність педагогів до профорієнтаційної роботи не носить домінуючий характер (орієнтація на зміст профорієнтаційної діяльності, творчість у ній, вибіркова активність, високий рівень домагань), а має ситуативний характер (орієнтація на зовнішні фактори). Це призводить до того, що «піраміда» цінностей (М. Васильєва), якими керуються педагоги, не повною мірою забезпечують успішне оволодіння професійною майстерністю та інноваційними профорієнтаційними технологіями, тобто не сприяють розвитку її структурних й функціональних компонентів.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, наголосимо, що в процесі навчально-професійної підготовки педагогів не створенні умови для досконалого оволодіння теоретичними та практичними сторонами профорієнтаційної роботи, накопичення відповідних знань, умінь та навичок, розвитку певних якостей, які визначають успішність профорієнтаційної діяльності у закладах освіти. У зв'язку з цим дуже важливо організувати діяльність педагогів так, щоб у процесі їх навчально-професійної підготовки здійснювалась активізація ведучих складових мотиваційної готовності до

профорієнтаційної роботи, а саме: пізнавальної активності, яка призводитиме до усвідомленого прагнення оволодіти сутнісними ознаками профорієнтаційної діяльності, її особливостями; викликатиме активно-вольові дії, спрямовані не тільки на використання надбаних раніше знань, умінь і навичків, щодо її здійснення, а й набуття нових; емоційної захопленості (відчуття радощів щодо досягнення успіхів, задоволення результатами своєї діяльності, придбаними навичками, уміннями та знаннями профорієнтаційного спрямування) у процесі опанування освітніх та профорієнтаційних технологій з метою підготовки учнівської молоді до самопізнання, самоактуалізації та саморозвитку, які визначатимуть успішність їх професійного самовизначення та кар'єрного зростання.

Отже, порівняння показників констатувального та контрольного етапів дослідження у контрольній та експериментальній групах дозволило зафіксувати низку кількісних змін у розвитку мотиваційних показників щодо виконання профорієнтаційної роботи. Мотиваційна сфера є необхідним елементом будь-якої діяльності та являється мобільною системою, на яку можна впливати. Для мотивації педагогів потрібно створювати таке середовище, що забезпечує атмосферу натхнення і бажання продуктивно працювати та самовдосконалюватися. Зростання професійного розвитку педагогів сприятиме формуванню професійних кадрів і, як наслідок, підвищення ефективності діяльності освітньої установи, досягнення нею високого рівня конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у розробці профорієнтаційних завдань, ситуацій з метою реалізації майбутніми вчителями в процесі педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєв Л. Г. Стан та перспективи розвитку професійної орієнтації зайнятості в Україні: наук.-метод. посіб. для працівників служб зайнятості / Л. Г. Авдєєв. Київ: ІПК ДСЗУ, 2012. 64 с.
2. Бех І. Д. Комунікативна компетентність педагога в оптимізації виховного процесу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : [зб. наук. праць] / АПН України. Інститут проблем виховання. К., 2002. Кн. 1. С. 6-11.
3. Бех І. Д. Я як джерело духовного саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. К. : Педагогічна преса, 2011. № 3 (72). С. 5-16.
4. Биков В. Ю., Жук Ю. О. Класифікація засобів навчання. Інформаційні технології і засоби навчання. Київ: Атіка, 2005. 159 с.
5. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности. М., 2001. 511 с.
6. Вікова психологія : навч. посібник для студ. пед. вузів / [За ред. Г. С. Костюка]. К. : Рад. школа, 1976. 269 с.
7. Готовність учня до профільного навчання / [упоряд. В. Рибалка]. К. : МікросСВС. 2003. 112 с.
8. Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації: навч. посіб. за ред. В. Ф. Моргуна. Київ: Видав. Дім «Слово», 2010. 168 с.
9. Джура О. Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2004. 196 с.
10. Зязюн І. А. Гуманізм освіти ХХІ століття: філософський і психологічний аспект. *Теорія і практика упр. соц. системами: Філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2002. № 2. С. 23-24.
11. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. Рід. шк. 2000. № 8. С. 8-13.

- 13.Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : [наук-метод. посібник]. К. : МАУП, 2000. 312 с.
- 14.Зязюн І. А. Педагогічна професія в контексті двох парадоксів. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / Т. Левовицький, І. Вільш, І. Зязюн, Н. Ничкало. Ченстохово ; Київ, 2012. С. 83-92.
- 15.Кашевський В. В., Парчук Л. П., Янцур М. С. Вибір професії і пошук роботи. Практичний poradник для молоді: посібник. Рівне: ФОП Кіслов А.В., 2011. 78 с.
- 16.Кондратова Н. О. Профорієнтація неперервної освіти. Стан і перспективи професійної орієнтації, трудового і профільного навчання та підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів: зб. наук. пр. / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. Бориспіль, 2002. С. 21–26.
- 17.Коропецька О. М. Профорієнтація та профвідбір: навч. посіб. Івано-Франківськ, 2009. 348 с.
- 18.Литвинова Н. І. Алгоритм визначення професійної спрямованості особистості. *Профорієнтаційна робота психолога* / [упоряд. Т. Гончаренко]. — К. : Шк. світ, 2007. — С. 30-54.
- 19.Литвинова Н. І. Психологічні передумови визначення професійної спрямованості учнівської молоді. *Педагогічний процес: теорія і практика* : [зб. наук. праць]. К., 2004. № 2. С.190-198.
- 20.Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія. Ничкало. Київ: Пед. думка, 2008. 198 с.
- 21.Падун Н. О. Зміст професійної освіти: історія, пошуки, проблеми Нові технології навчання: наук.-метод. зб. — Київ, 1995. — С. 82–88
- 22.Підготовка учнів до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи) : навч.-метод. посібник / [за ред. Г. О. Балла, П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки]. К. : Наукова думка, 2000. 188 с.
- 23.Побірченко Н. А. Профорієнтаційні технології розвитку готовності учнівської молоді до входження у ринок праці. *Технології професійної*

- орієнтації населення в умовах ринку праці : [монографія]. К. : Педагогічна думка, 2011. С. 10-33.
- 24.Побірченко Н. А. Психологічний супровід неперервної професійної орієнтації учнівської молоді. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002* : [зб. наук. праць до 10-річчя АПН України]. Ч. 2. Харків : ОВС, 2002. С. 231-241
- 25.Побірченко Н. А. Психолого-педагогічні основи профорієнтації в неперервній освіті; [упоряд. Т. Гончаренко]. *Профорієнтаційна робота психолога*. К. : Шк. світ, 2007. С. 5-29.
- 26.Побірченко Н. Методологічні засади психологічної профорієнтації в неперервній освіті. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. К., 2005. Вип. 7. С. 287–294.
- 27.Побірченко Н. Ступенева професійна орієнтація учнів загальноосвітньої школи. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філологія. Філософія : наук.-теорет. зб. Переяслав-Хмельницький, 2006. Вип. 10. С. 172–174.
- 28.Пономарьова Н. О., Олефіренко Н. В. Сучасні вимоги до викладача вищої школи в умовах інформатизації освіти. *Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.: Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика*. (м. Харків, 22 листопада 2013 р.). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. С. 81–82.
- 29.Психологія профорієнтації у системі педагогічної освіти : монографія / Є. В. Єгорова, О. М. Ігнатович, В. В. Кобченко, Н. І. Литвинова, І. Б. Марченко; ред.: О. М. Ігнатович. Кіровоград : Імекс, 2014. 247 с.
- 30.Ретроспективний аналіз інноваційних методів навчання [Електронний ресурс]. Київ, 2008. Режим доступу:<http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2008/txt/Petruk.php>. Назва. 3 екрана.

- 31.Рибалка В. В. Психологія праці особистості : [навч. метод. посіб.]. К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006. 59 с. (Серія «Психологічна наука — працівникам професійно-технічної освіти»).
- 32.Рибалка В. В. Психолого-педагогічні принципи і стадії розробки особистісно-орієнтованої підготовки учнівської молоді в системі неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта. Теорія і практика*. Вип. 11. К., 2001. С. 33-41.
- 33.Рідкодубська А.А. Синергетичний підхід у підготовці до професійної мобільності майбутніх фахівців. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2017. Вип. 1(11). С. 93-96.
- 34.Романишина О. Я. Філософські і методологічні засади формування професійної ідентичності майбутніх учителів. *Наукові записки Чернівецького університету*. Серія: Педагогіка і психологія. Чернівці, 2015. Вип.767. С.169-175.
- 35.Семеріков С., Теплицький І., Шокалюк С. Мобільне навчання: історія, теорія, методика. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2008. № 6. С. 72–82.
- 36.Серняк О.М. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічного управління колективною навчально– пізнавальною діяльністю учнів: автореф. дис. ... канд. пед.наук: 13.00.04. Тернопіль, 2008. 20 с.
- 37.Сидоренко В., Тверезівська Н. Теоретичні засади системи професійної орієнтації в сучасних умовах розвитку суспільства. *Імідж сучас. педагога*. – 2006. № 8. С. 6–9.
- 38.Сисоева С. О. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів. *Неперервна проф. освіта: теорія і практика*. 2002. Вип. 1. С. 75.
- 39.Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: [монографія] / авт. кол. : Н. А. Побірченко, Н. І. Литвинова, В. В. Синявський [та ін.]. К. : Педагогічна думка, 2011. 256 с.

- 40.Тименко М. М. Організаційно-педагогічні аспекти профорієнтаційної роботи соціального педагога. Молодь і ринок. 2008. № 6. С. 120–123.
- 41.Федоришин Б. О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ,1996. 48 с.
- 42.Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти. Київ: Видав. центр «Академія», 2002. 528 с.
- 43.Янцур М. С. Основи професіографії / М. С. Янцур. Київ: МЛУ ДЦЗ, МОУ РДГП, 1996. 223 с.
44. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Видав. Дім «Слово», 2012. 464 с.
45. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навч. посіб. Рівне: РДГУ РВВ, 2012. 124 с.
- 46.Barnes A. An introduction to career learning and development / A. Barnes, B. Bassote, A. Chant. – London: Routledge, 2011. P. 75–77.
- 47.Becker L. Seven steps to a succesfull career / Becker L., Becker F. Sage Publications Ltd, 2016. – 200 p.
- 48.Career Guidance and Public Policy: Bridging the Gap. France: Organisation for economic cooperation and development, 2004. 173 p.
- 49.Holman J. Good Career Guidance.London, [2014]. 5 p.
- 50.Koalman E., Haygel B. Career resilience in lifelong education , London, 2007.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>